

เทศน์เช้า วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้วันพระ เห็นใหม่ อย่างเราพูดถึงเราก็คิดถึงแต่วันพระ พระพุทธรูป เราเห็นแต่วัตถุ พระพุทธรูป เห็นใหม่ เวลาเรากราบพระพุทธรูปกัน เรากราบถึงพระใหม่? ถ้าเรากราบถึงวัตถุนะ เราก็กราบแค่พระพุทธรูป แต่ถ้าเรากราบพระพุทธรูปนะ เรากราบถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เห็นใหม่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าเรากราบพระพุทธรูป

เวลาเราอยู่บ้านกัน เรามีห้องพระกัน เราเป็นชาวพุทธกัน เห็นใหม่ นี่เรื่องของวัตถุนะ เรื่องของโลก เรื่องของศีลธรรม-จริยธรรมนะ ศีลธรรม-จริยธรรม ถ้าคนเขาเห็นกับศีลธรรม เขาจะเข้าถึงศีลธรรม เขาจะเข้าถึงศีลธรรมนะ นี่เรื่องหยาบๆ มากใช่ไหม?

เวลาเราบวชกัน เราฉลองพระ พระภิกษุกับพระสงฆ์ต่างกันอย่างไร?

ถ้าสงฆ์ เห็นใหม่ สังฆะถึงเป็นสงฆ์ พระภิกษุเป็นผู้ขอ ภิกษุ เห็นใหม่ สมมุติสงฆ์ เป็นสมมุติสงฆ์ก่อน เราบวชแล้วเป็นสงฆ์โดยเสมอกันธรรมและวินัย จตุตถกรรมยกขึ้นมาเป็นหมู่คณะ ยกเข้าหมู่ เวลาอุตติกยกเข้าหมู่เลย นี่เป็นสงฆ์โดยสมบุรณ์ เป็นสงฆ์โดยสมมุตินะ นี่เป็นภิกษุ แต่ต้อง ๔ องค์ขึ้นไปถึงเป็นสงฆ์ใช่ไหม? ถ้าเป็นสงฆ์มันทำสังฆกรรม นี่สงฆ์อยู่ที่นั่น

แต่เวลาประพาศปฏิบัติขึ้นไปแล้ว นางวิสาขาไม่ได้บวช ทำไมนางวิสาขาเป็นพระโสคาบันล่ะ? เป็นพระโสคาบันมันเป็นที่ใจ เห็นใหม่ คูสิปิตยจวัคคีย์ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่า การ “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” สงฆ์องค์แรกของโลกเกิดขึ้นแล้ว

สงฆ์องค์แรกคือสงฆ์ที่ว่ามีคุณธรรมในหัวใจ พระอริยสงฆ์นั้นเป็นสงฆ์องค์แรกของโลก แต่พวกเรานี้เป็นภิกษุ เป็นพระ เป็นภิกษุ เป็นนักรบ เป็นผู้ที่จะเอาชนะกิเลส เห็นไหม มันจะหยาบละเอียดต่างเข้ามาอย่างนี้

แต่วันนี้วันพระนะ วันพระ พระอะไร พระคือผู้ประเสริฐ พระคือใจของเรา พุทโธเป็นผู้ประเสริฐ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน แต่เนี่ยมันเกิดขึ้นมา เกิดมาโดยกรรม กรรมมันพาเกิด เกิดในสังคมอะไร? เกิดในสังคมที่ดี

ดูสิ โลกเกิดกันทั้งโลกเลย เกิดมานะ เกิดมานี้โลกเกิดมาทั้งนั้นเลย จิตวิญญาณเกิดมามหาศาลเลย เกิดมาเขาทำคุณงามความดีอะไรของเขา? ถ้าทำคุณงามความดีของเขา นี่เขาว่าทำคุณงามความดีของเขา เขามีชื่อในประวัติศาสตร์นะ แต่เขาก็ต้องเกิดต้องตายไป ต้องเกิดต้องตายไปตามอำนาจวาสนาของเขา เนี่ยมันมองกันที่วัตถุไฉน

แต่ถ้ามองกันที่ธรรม เห็นไหม ย้อนกลับมาที่ใจ ถ้าย้อนกลับมาที่ธรรม คือความรู้สึกชั่ว-ดีในหัวใจ ถ้ารู้สึกความชั่ว-ดีในหัวใจ ทุกคนรู้สึกสำนึกดีทั้งหมด ถ้าคนสำนึกดีทั้งหมด สังคมจะดีขึ้นมาโดยอัตโนมัติเลย เพราะอะไร เพราะมันเจือจางกัน มันมีน้ำใจต่อกัน คนมีน้ำใจต่อกัน สังคมจะมีความร่มเย็นเป็นสุข นี่ศาสนาสอนอย่างนั้น

แต่ในเมื่อชาวพุทธเรา เราเป็นพุทธที่ทะเบียนบ้าน เราก็อาศิลธรรม-จริยธรรมเป็นสภาวะแบบนี้ เราก็ทำกันสภาวะแบบนี้ ทำกันโดยประเพณีวัฒนธรรมไป มันทำออกมาจากใจไหมล่ะ? ถ้าทำออกมาจากใจ ทางโลกบอกว่ามันไม่ดีหน้าเข้าหากันไง ถ้าดีหน้าเข้าหากัน หน้าอย่างหนึ่ง รู้หน้าไม่รู้ใจ รู้หน้าไม่รู้ใจนี่เป็นเรื่องของสังคมนะ นี่ชาวพุทธเพราะอะไร? เพราะสิ่งนี้เราผิด-ถูก เรายอมรับไง ประเพณีวัฒนธรรมถ้ามันมีความเข้มแข็งขึ้นมา มันยิ่งกว่ากฎหมายนะ

ดูสิ ดูเวลาสงกรานต์ดี เวลาเราทำนักรบขัตตุภย์ เห็นไหม ถ้าคนไหนไม่กลับบ้าน พ่อแม่ว่าแห้ว เห็นไหม เขาจะติฉินนินทา ลูกจะต้องกลับ ถึงเวลาต้องกลับ สงกรานต์ต้องกลับ ปีใหม่ต้องกลับ สิ่งนี้สังคมยอมรับ นี่ประเพณีวัฒนธรรม

คูตี เราทำบุญกุศลกัน ถ้าไม่ได้ทำบุญ ไม่มีประเพณีวัฒนธรรม เราก็ไม่ได้บุญ ไม่ทำประเพณีวัฒนธรรมนะ ถ้าไปติดในวัฒนธรรม มันก็ไปติดที่เปลือกอีก ถ้าติดที่เปลือก เห็นใหม่ โลกจะเป็นสภาวะแบบนั้น นี่หยาบละเอียดต่างกันตรงนี้ ถ้าหยาบละเอียดต่างกันตรงนี้ เราถึงนี้ปัญญาที่มันย้อนกลับมา ปัญญาที่ว่าเราคิดกันอยู่นี้ ปัญญาที่เราคิดกันอยู่ ปัญญาเราคิดกันได้

คูตี เวลาเด็กมันก็คิดของมันได้ มันถามนะ เวลาเด็กบางทีพูดอะไรออกมา ผู้ใหญ่จะตอบไม่ได้นะ เวลามันถาม แม่..นี่อะไร? พ่อ..นี่อะไร? มันคิดออกมาโดยสามัญสำนึกของเขา คิดมาโดยธรรมชาติของเขา แต่เราคิดของเราอีกแบบหนึ่ง เพราะเราคิดของเรา เราว่าเราเข้าใจ แต่เด็กเวลามันซื่อใสของมัน มันคิดสภาวะของมันออกมาธรรมชาติของมัน

นี่เราถึงบอกไร้เดียงสา ความไร้เดียงสามันไม่มีมายาในหัวใจ แต่ถ้าเรามีมายาในหัวใจของเรา เห็นใหม่ นี่กิเลสมันบังตา ถ้ากิเลสมันบังตา กิเลสในหัวใจของเราละ กิเลสในหัวใจนี้มันบังตาเราเอง ถ้าบังตาเราเอง ความคิดมันละเอียดเข้ามาไม่ได้ มันถึงต้องมีกรรมฐานไง ถ้าเราทำกรรมฐานของเรา นี่ฐานที่ตั้ง

ฐานที่ตั้งคือฐานของความคิด ถ้าฐานที่ตั้งมันดี ความคิดมันจะออกมาดี ฐานที่ตั้งมันไม่ดี ความคิดจะออกมาไม่ดี คูตี เวลาเขาจะยิงกระสวยอวกาศต่างๆ เขาต้องมีฐานยิงทั้งนั้นแหละ ความคิดก็ออกมาจากฐานของใจ เห็นใหม่ ถ้าใจมันดีนะ ถ้าใจดีดีตรงไหน ดีตรงสิ่งที่มีมันสะสมเป็นอำนาจวาสนา เป็นบารมีของมันนะ ถ้าบารมีของมัน เห็นใหม่ มันเป็นจริตแล้ว

พอเป็นจริตนิสัย เห็นใหม่ ถ้าเป็นโทสจริต โมหจริต นี่มันต่างๆ กัน ความคิดต่างๆ กันอย่างนี้ มันถึงว่าเวลาการแสดงออกมาของสังคม เราถึงให้อภัยต่อกันไง เพราะบางคนคิดออกมาโดยที่มันไม่ได้ตั้งใจ มันเป็นจริตนิสัย มันแสดงออกมาอย่างนั้น

การแสดงออกมาอย่างนั้น เห็นใหม่ การแสดงออกมานี้จิตใจก็กระนอง ถ้าจิตใจก็กระนองขนาดไหน มันแสดงมารยาทตามกิริยาของจิตที่มันเป็นจริตนิสัยแสดงออกมา ครูบาอาจารย์นี่ถึงจะ ถ้าความกระนองของจิต คนคิดไม่รู้ตัวนะ กิริยาที่แสดงออกไปนี้ไม่รู้ตัวเลย มันเป็นธรรมชาติ มันเป็น

สัญชาตญาณ แต่ขณะที่ความสุขความทุกข์เป็นอีกอันหนึ่ง ความสุขความทุกข์มันเกิดจากว่า ผลตอบสนองมาจากการกระทำนั้น เห็นไหม

คนเราส่วนมากเลย ทำสิ่งใดไปแล้วคิดแล้วเสียใจทั้งนั้นเลยว่าเป็นสิ่งนั้นไม่ดีเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกไว้เลย “สิ่งใดที่ทำแล้วนึกได้ว่าสิ่งนั้นไม่ดี เสียใจ สิ่งนั้นไม่ดีเลย” ถึงให้ตั้งสติ ใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานนะ “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด” ความประมาทเลินเล่อนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ นี่ตัวทำลาย ตัวทำลายนะ เพราะอะไร? เพราะเราทำด้วยความประมาท เราทำด้วยความไม่ยั้งคิด แล้วเราก็เสียใจ เสียใจแล้วเสียใจเล่าณะ สิ่งที่มีมันล่องไปแล้วก็คือล่องไปแล้ว สิ่งใดที่มีมันล่องไปแล้ว สิ่งนั้นก็ไม่ได้ดีเลย ก็ต้องปล่อยล่องไปแล้ว แต่เราก็ไปคิดเอาสิ่งนั้นมาเป็นความเจ็บปวด

แต่ในปัจจุบันนี้มันก็เป็นจิตนิสัย มันก็แสดงออกอีก มันก็ผิดอีก เพราะอะไร? เพราะมันไม่ในปัจจุบันใจ มันไม่ได้ยับยั้งความคิดของตัว มันไปเสียใจสิ่งที่ทำแล้ว แล้วมันก็ทำซ้ำเพราะอะไร? ทำซ้ำเพราะเราไม่ได้ตั้งสติ เรามีความประมาท

ถ้าเราไม่มีความประมาท เราก็ต้องมายับยั้งตรงนี้สิ ยับยั้งในปัจจุบันนี้ สิ่งที่มีล่องไปแล้วก็ต้องปล่อยให้ล่องไปแล้ว อย่าไปเสียใจกับมัน เพียงแต่เอามาเป็นคติเตือนใจ แล้วสิ่งในปัจจุบันนี้เราต้องแก้ไขในสิ่งปัจจุบันนี้ แต่กิเลสมันก็หลอก หลอกให้ไปเสียใจสิ่งที่ทำแล้ว แล้วปัจจุบันทำไปก็ไม่รู้สึกตัว ไม่รู้สึกตัวเพราะมันประมาท เห็นไหม นี่ถ้าสิ่งละเอียด ละเอียดเข้ามาตรงนี้ ละเอียดเข้ามาในใจของเรา

สิ่งที่เป็นประโยชน์กับเราคือความสุข-ความทุกข์ ความเป็นไปในหัวใจของเรา สิ่งที่กระทบกระเทือนกันจากภายนอก คุณสิ ถ้ามันเกียดกันนะ มือมันก็เกียด มันบอกมันเป็นคนหา มันทำงานมา นี่ปากไม่ได้ทำอะไรเลย ทำไมเอาแต่สะดวกสบาย เห็นไหม นี่เวลามันเกียดกัน ในร่างกายก็เกียดกัน

เวลามันเที่ยงกัน มันก็ขัดแย้งกัน แต่ถ้ามันสามัคคีกัน เห็นไหม มือเอาอาหารใส่ปาก ปากได้เคี้ยวได้กิน ลงไปถึงกระเพาะ นี่มันก็สร้างอาหาร มันก็มีได้พลังงานในร่างกายเรา มันก็สดชื่นไปหมด

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อจิตนิสัยมันมีการกระทบกระเทือนกัน ในความเป็นไปของสังคม สังคม มันเกิดสภาวะแบบนั้น ถ้ามันเป็นสิ่งที่ว่าเราไม่เข้าใจ มันก็เป็นส่วนหนึ่ง เขาไม่เข้าใจของเขา เขาไม่มีความสามารถของเขา เห็นไหม นี่มันถึงน่าสลดสังเวชตรงนี้ไง สังเวชว่าโลกสังคมนี้มันต่างๆ กัน วุฒิภาวะของจิตนี้ต่างๆ กันนะ

นี่ถึงว่าเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม ๑๖ อสงไขย ๘ อสงไขย ๔ อสงไขยใน อภิธรรมนะ แล้วบอกพระอรหันต์นี้ต้องสร้างบารมีมา ๑ แสนกัป เห็นไหม ต้อง ๑ แสนกัป แล้วสภาวะแบบนี้มันมีอยู่กับเรา ถ้าเราไปคิดอย่างนั้นบ้าง สิ่งใดที่เป็นอดีตเราก็ไปเสียใจกับสิ่งนั้น แต่ปัจจุบันนี้เราไม่เคยคิดเลย

แล้วเรารู้ได้อย่างไรว่าเราเกิดมาก็กัป? เราเกิดมาก็ชาติ? มันไม่มีต้น ไม่มีปลายมาเหมือนกัน เพียงแต่ว่าสิ่งที่ว่าคุณงามความดีมันหมกอยู่ในหัวใจของเรา แล้วเราเข้าไปไม่ถึงคุณงามความดีของเรา เราเข้าถึงแต่เปลือก ถึงสิ่งที่ เป็นกิเลสที่มันครอบงำอยู่นี้ไง เราเข้าถึงพญามารไง แต่เราไม่เข้าถึงกรรมฐาน เราไม่เข้าถึงจิตของเรา ถ้าเราเข้าถึงกรรมฐาน เข้าถึงจิตของเรา มันจะแสดงตัวออกมา เห็นไหม พระอยู่ตรงนี้ไง

เราว่าวันนี้วันพระ เราก็กกราบพระพุทธรูป โลกเป็นอย่างนี้เลยนะ เราหาแต่พระพุทธรูปกัน พระสิ่งใดที่ว่าสังคมเขายอมรับกัน สิ่งนั้นมีคุณค่ามาก กระเบื้องอันเดียวเป็นล้านๆ นะ กระเบื้องชิ้นเดียวนี้ เขาเล่นกันเป็นล้านๆ แต่ถ้าเขาเล่นกันสภาวะแบบนั้น เห็นไหม แต่ถ้าคุณค่าของใจ ถ้าเราเข้ามา ถึงว่าจิตสงบเข้ามา เงินซื้อไม่ได้แล้ว สิ่งที่สงบของใจ เห็นไหม ผู้ประเสริฐๆ ที่นี้

ผู้ประเสริฐนะ ในพระไตรปิฎก เห็นไหม บอกสมาธิธรรม ปัญญาธรรม ต่างๆ ในพระไตรปิฎก เราค้นคว้ากัน เราศึกษากัน เขาไม่มีความรู้กัน ความรู้จากภายนอก เห็นไหม แต่ถ้ามันเป็นในหัวใจของ

เราขึ้นมา จิตสงบขึ้นมา นี่เป็นเนื้อหาสาระ นี่เป็นความจริง สมาธิก็เป็นชื่อ เป็นของปลอม แต่ถ้าจิตสงบขึ้นมา มันเป็นอย่างจริง

ความจริงอันนี้ เห็นไหม โอปนยิโก เรียกเรื่องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม เราจะเข้าใจทั้งหมดเลย เราจะรู้ว่าจิตสงบเป็นอย่างนี้ สภาวธรรมเป็นอย่างนี้ เราเห็นคุณค่าขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่ผู้ประเสริฐอยู่ที่นี้ ผู้ประเสริฐอยู่ที่ใจ สิ่งนี้เงินทองซื้อไม่ได้ เป็นเพราะอำนาจวาสนา เป็นเพราะเราย้อนกลับมา เราตั้งสติแล้วย้อนกลับไปดูใจของเรา เรามีการบำรุงรักษาใจของเรา ถ้ารักษาใจของเรา เห็นไหม นี่พระพุทธอยู่ที่นี้ไง พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เห็นไหม ถ้าพุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ความผ่องใส

“จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส”

จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้ไม่ใช่นิพพานหรอก จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส สิ่งใดผ่องใสก็เข้าคู่กับความเศร้าหมอง ขณะที่เรามีเหตุปัจจัยที่ดี มันก็ผ่องใส ถ้าเหตุปัจจัยที่ไม่ดี มันก็ทำให้เศร้าหมอง

“จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ผ่องใส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส” ข้ามพ้นซึ่งกิเลสนะ แล้วข้ามพ้นๆ อย่างไร?

การข้ามพ้นกิเลสมันจะข้ามเองได้หรือ? เรานอนอยู่เฉยๆ เงินทองจะไหลมาเทมาเป็นไปได้ไหม? เราต้องทำหน้าที่การงานของเรา เราถึงมีเงินทองขึ้นมา ในการวิปัสสนา ปัญญาที่มันจะเกิดขึ้น มันจะชำระกิเลส นี่มันจะข้ามพ้นกิเลส มันก็ต้องมีวิธีการที่ข้ามพ้นกิเลส

วิธีการ เห็นไหม มรรคญาณนี้เป็นวิธีการ ที่เราดำรงชีวิตอยู่นี้เป็นวิธีการ เราเกิดมา จิตปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา เราเกิดมา เห็นไหม เราก็ดำรงชีวิตกันมา นี่ก็วิธีการ วิธีการหาอะไรล่ะ? ถ้าหาเรื่องโลกมันก็ได้โลก หาเรื่องธรรมมันก็ได้ธรรม เราประพฤติปฏิบัติดีนะ วิธีปฏิบัติตามประเพณีมันก็ได้ ประเพณี ได้แต่อามิส ได้แต่บุญกุศล เพราะเราปฏิบัติบูชา

แต่ถ้าเราปฏิบัติขึ้นมา มันเป็นสัจจะความจริงขึ้นมาในหัวใจ เห็นไหม นี่วิธีการอันนี้ วิธีการไม่ใช่เป้าหมาย วิธีการเป็นวิธีการนะ เราไปติดกันที่วิธีการ เห็นไหม ต้องอย่างนั้นๆ ทำอย่างไรก็ได้ให้

มันสงบเข้ามา แล้วถ้าปัญญาเกิดขึ้นมา ถ้าเป็นสัจจะความจริง มันเป็นมรรคญาณ ถ้าไม่เป็นสัจจะความจริง มันเป็นมิจฉา ในเมื่อมีทิวฐิमानะ มีความเห็นผิดอยู่ มันเป็นมิจฉา มันเป็นสัมมาไปไม่ได้

มันเป็นสัมมาไปไม่ได้เพราะอะไร? เพราะมันไม่เป็นสัจจะความจริง มันเป็นเรื่อง โอ้อโลมปฏิโลม มันเป็นสัญญาอารมณ์ของใจ ใจมันเกิดขึ้น ถ้าวิธีการผิด “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่มองไปด้วยอุปกิเลส” ในเมื่อมันเป็นอุปกิเลส กิเลสอย่างละเอียดไง เราบอกเขาไม่ปฏิบัติกัน เราเป็นชาวพุทธ เราได้ประพฤติกปฏิบัติ

กิเลสอย่างหยาบเราปล่อยมันมาได้เพราะอะไร? เพราะเราเห็นคุณค่าของธรรม แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมา อุปกิเลส เห็นใหม่ กิเลสที่ละเอียดเข้ามา มันก็แทรกมาในหัวใจ มันเป็นอุปกิเลสทั้งหมด มันเป็นวิปัสสนู นี่แสงสว่าง โอกาส ความสว่างไสว ต่างๆ นี่มันเป็นอุปกิเลสหมดเลย มันเป็นกิเลสทั้งหมด

แต่วิธีการอันนี้ถ้ามีผิดพลาด เราก็พยายามถ่วงถ่วงขึ้นมาให้มันเป็นสัมมา ให้มันเป็นสัจจะความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นสัมมา เป็นสัจจะความจริงขึ้นมา มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ ต้องคอยชี้แนะนะ เพราะเราเห็นสิ่งใด..

เด็กๆ เห็นใหม่ มันเห็นสิ่งใดมันก็ว่าสวยงามไปหมดเลย พอไปเจอสิ่งใหม่มันก็ทิ้งของเก่า เอาของใหม่ตลอดไป แต่ถ้าใจไม่เป็นอย่างนั้น ใจเพราะมันคิดแล้วมันคิดสภาวะแบบนั้น มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ คอยแก้ไข เห็นใหม่ นี่พระอันประเสริฐจะเกิดจากใจ

วันพระ เห็นใหม่ พระจากภายนอก พระจากภายใน ถ้าพระจากภายในนี่ประเสริฐขึ้นมาจะคุณค่าอะไรนะ ครูบาอาจารย์พูดบ่อย “เงินทองกองเท่าท้อฟ้า นะ สู้คุณค่าของใจอันนี้ไม่ได้” เงินทองกองเท่าท้อฟ้าเลย แต่ไอ้เพราะเงินทองมันเป็นแร่ธาตุ มันเป็นการสมมุติกันขึ้นมา แล้วมันใช้ได้ในภพนี้ ในชาติปัจจุบันนี้ แต่บุญกุศลมันติดกับใจของเราไป มันก็ขับเคลื่อนไป เห็นใหม่ แต่ธรรมะนี้มันอึดเต็ม มันไม่มีการขับเคลื่อน จิตนี้ไม่เคยตาย แต่เวลามันถึงที่สุดแล้วนะ จิตนี้ก็ไม่เคยสูญหาย แต่มันเป็นสิ่งที่ว่าสิ้นจากกิเลส มันชำระกิเลสในหัวใจ นี่พระผู้ประเสริฐ

สิ่งนี้มีอยู่ในใจของเรา ทุกคนมีสิทธิ์นะ คำว่าทุกคนมีสิทธิ์เพราะทุกคนมีหัวใจ เสมอภาคกัน ด้วยฐาน แต่ในวิธีการปฏิบัติ วิธีที่ตั้งจิตของเราเข้าไป ถ้าทำถูกต้อง ทุกคนมีสิทธิ์ ถ้าทำไม่ถูกต้อง ทำโดยที่ว่าเป็นไม่ธรรม มันเป็นเรื่องของกิเลส

อุปกิเลส ฟังสิ! ผ่องใสอย่างไรก็แล้วแต่ มันเป็นเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิด มันเป็นเรื่องของผลออกไปในวิญญูะ แต่ถ้าเป็นความถูกต้องนะ มันชำระกิเลสหมด

เวลากิเลสขาดนะ สมุจเฉทปหาน ดั่งแขนขาด! ฟังคำนี้ให้ชัดๆ นะ! ถ้าเราใช้มีดตัดแขนเราขาด เราจะไม่รู้ว่าแขนเราขาดเป็นไปได้อย่างไร? นี่ดั่งแขนขาด! กิเลสขาดนี่ดั่งแขนขาดเลย นี้อยู่ในธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมันจะมาต่ออีกไม่ได้ ถ้าแขนขาดออกไป กิเลสขาดออกไปจากใจแล้วนะ เป็นขั้นเป็นตอนเข้ามานะ มันจะมาต่ออีกไม่ได้ ถึงที่สุดนะจิตนี้บริสุทธิ์

พระผู้ประเสริฐ เห็นไหม เรากราบพระพุทธรูปเป็นวัตถุ กราบเพื่อให้มีจิตเย็น กราบเพื่อระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธ แล้วถ้าเป็นพระธรรม เห็นไหม ธรรมะนี้กลมกลืนจิตใจ เห็นไหม แล้วเราก็จะเป็นพระสงฆ์ เป็นสาวก เห็นไหม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมลงอยู่ที่ใจ ใจเป็นหนึ่งเดียว ใจนี้พ้นสิ้นจากกิเลส เอวัง